ରଣପୁର ।

RANPUR

CUTTACK.
Printed by the Cuttack Printing Company
Limited.
1917.

[ଦାମ [illegible]]

ଉତ୍ସର୍ଗପତ୍ର ।

ସ୍ୱଦେଶହିତୈଷୀ ପ୍ରଜାବତ୍ସଳ ବଦାନ୍ୟପ୍ରବର
ବିବିଧ ସଦ୍‌ଗୁଣଭୂଷିତ ଧର୍ମ୍ମପରାୟଣ ରଣପୁର-
ଅଧୀଶ୍ୱର ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର
ନରେନ୍ଦ୍ରସିଂହ ଦେବ ମହୋଦୟଙ୍କ
ମହାମାନ୍ୟବର କମଳରେ ଆନ୍ତରିକ
ରାଜଭକ୍ତି ଏବଂ କୃତଜ୍ଞତାର
ଚିହ୍ନସ୍ୱରୂପ ଏହି କ୍ଷୁଦ୍ର
ପୁସ୍ତକ ଖଣ୍ଡି
ଉତ୍ସୃଷ୍ଟ
ହେଲା

—

ବିନୟାବନତ
ରଚୟିତା

ରଣପୁର

ରଣପୁର ! ଅଜ ତୋ ସୁଷମାଧନ,
କରୁଛି ମୋ ଚିତ୍ତେ ସୁଖ ବରଧନ ।
ପ୍ରକୃତି ସୁନ୍ଦରୀ ସୁଦିବ୍ୟ ବେଶରେ,
ସାଜି ହେଉଛନ୍ତି ତୋ ଅଙ୍କ ଦେଶରେ ।
ନଦ୍ରା ନଦୀକୂଳ ଠାରୁ ଶସ୍ୟକ୍ଷେତ୍ର,
ଆକର୍ଷେ ଉତ୍ସରେ ଭାବୁକର ନେତ୍ର ।
ନୀଳ-ଶୈଳମାଳା ପଶ୍ଚିମ ଦିଗରେ,
ଶିର ଟେକି ଚାହିଁଛନ୍ତି ଆକାଶରେ ।
ବାଣପୁର ବଣ ଖ୍ୟାତ ମାଳନାମେ,
ପୂରନ୍ତି ଦକ୍ଷିଣେ କ୍ଷୁଦ୍ର ପଲ୍ଲୀଗ୍ରାମେ ।
ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱେ ତୋଳି ଶିର ଶାଳତରୁ ଚହିଁ,
ଉଭା ଶୁଳ ସାରି ପ୍ରତି ସ୍ନେହ ବହି ।
ମହାର୍ଣ୍ଣି ତଟିନୀ ପୂର୍ବଦିଗେ ବହି,
'ମୁଁ ସୀମାନ୍ତ' ବୋଲି ଦେଉଅଛି କହି ।
ଧନୀ ଗଡ଼ଜାତ ମଧ୍ୟେ ସୁଶୋଭିତ,
ସାଧୁ-ପୀର ବସି ସାଧେ ପ୍ରାଣହିତ ।

ମଣିନାଗ ଫଣ ମୁକୁଟ ପରାଏ,
ରଣପୁର ଦୁର୍ଗ ଶିରେ ଶୋଭାପାଏ ।
ଉପରେ ରଜେ ଦେବୀଙ୍କ ଦେଉଳ
ସତେକି ହୀରକ ଖଣ୍ଡ ସମ୍ମୁଖ ।
ବକ୍ଷେ ଖରସ୍ରୋତା ମନ୍ଦାକିନୀ ବହି,
ଦ୍ୱିଜ ଯଜ୍ଞସୂତ୍ର ପରାଏ ଦିଶଇ ।
ତଟଚକ୍ରବାଟୀ ସୁଶ୍ୟାମଳ ଶସ୍ୟ,
ଏଅଛି ତୋହର ଅଙ୍ଗେ ପିନ୍ଧାବସ୍ତ୍ର ॥
ଏଣୁ ବ୍ରତ ଦେଶେ ଯଥା ସ୍ୱର୍ଗ-ଶିଖ,
ତଥା ରଣପୁର ମୋ-ନେତ୍ରକୁ ଦିଶୁ ।
ଯେଉଁ ବଂଶ କୀର୍ତ୍ତି ନରେନ୍ଦ୍ର ସରସୀ ।
ଯା ବକ୍ଷବନ୍ଧାଶ୍ରୀ ନୀଳାଚଳ-ଶଶୀ)
କ୍ଷମା ଦୟା ଧର୍ମ ଯାର ଅଳଙ୍କାର,
ସେହି ବଂଶ ତୋର-ଠର ଅଧୀଶ୍ୱର ।
ରଣପୁର ! ଅଟୁ ବଡ଼ ଭାଗ୍ୟବାନ୍ ।
କହ କିଏ ଅଛି ତୋହର ସମାନ ?
ଦେଖା ଭାଇ ଭଗିନୀ ଏ ଉତ୍କଳଦେଶେ
କହ ଯୁବଭକ୍ତ ତୋ ପରି କିଏ ସେ ?

ଦେଶର ରକ୍ଷକ ପାଳକ ରାଜନ,
ପ୍ରଜାମାନଙ୍କର ନିତ୍ୟସ୍ମୃତିଭାଜନ,
ଏଣୁ ରାଜା ପ୍ରଜା-ପିତା ନାମେ ଖ୍ୟାତ ।
ଜନ୍ମଦାତା ପିତା ଜନ୍ମଦେଶ ମାତ ॥
ପିତୃପ୍ରେମ ସ୍ତୁତ୍ୟ ଯୁଗେ ଯୁଗେ ପାଇ ।
ଦାସ ଗବେ ଗର୍ବୀ ନ ହେବ କିପାଇଁ ?
କୋଟିଯୁଗକାଳ ସ୍ରୋତେ ବହିଯାଉ ।
କିନ୍ତୁ ତୋର ଦୃଢ଼ଭକ୍ତି ରହିଥାଉ ॥
ଯେ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖାଇ ତୋଷୁ ପ୍ରାଣମନ
କିଏ ବା କରିବ ତାହାର ବର୍ଣ୍ଣନ ?
ସ୍ୱର୍ଗଦେଶ ମୋର ମାତୃଭୂମି ରାଣୀ ।
ପବିତ୍ର ଯାହାର ଫୁଲ ଫଳ ପାଣି,
ପୂଣ୍ୟ ପୂଜାପୀଠ ଯା ପୁରୀ ଦେଉଳ,
ନିକୁଞ୍ଜ ଯା ସତ୍ୟବାଦୀର ବଉଳ,
କୋଣାର୍କ ଭୁବନେଶ୍ୱର ସ୍ମୃତିସ୍ତମ୍ଭ,
ଦିଏ ଯା ଓଡ଼ିଆ ଭଗ୍ନହୃଦେ ଦମ୍ଭ,
ପୁଣ୍ୟ ତୀର୍ଥମଣି ଅଶୋକ ଶଙ୍କର,
ଅସ୍ତିରେ ଯାହାର କୋଟଲେ ରତ୍ନଘର,

ପୂଣ୍ୟ ପ୍ରାଣେ ଯାର ଧର୍ମର ତରଙ୍ଗ
ଖେଳ ଥିଲା ଦିଏ ଗିରନଦୀ ଅଙ୍ଗ,
ସେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ସୁତ ତୁହି ରଣପୁର ।
ପ୍ରକୃତ ପ୍ରକୃତଦେବଙ୍କର ପୁର ॥
ଧର୍ମପ୍ରାଣ ତୋର ଯେତେ ପୁତ୍ର କନ୍ୟା ।
ହୃଦେ ବହେ ତାଙ୍କ କତ ପ୍ରୀତିବନ୍ୟା ॥
ତୋର କଦର୍ଶନ ସଂକୀର୍ତ୍ତନ ମେଳା ।
ପ୍ରତି ଗ୍ରାମେ ପ୍ରତିବର୍ଷ ଯାର ଖେଳା ॥
ପଞ୍ଚଦୋଳ ଯାତ ସେ ରତ୍ନ ଭୂଷଣ ।
ଦେବଦେବୀଙ୍କର ଜାତୀୟ-ମଙ୍ଗଳ ॥
କେ ବା ସମ୍ପତ୍ତି କେ ବା ସଭ୍ୟବେଶେ,
ଦେଉଛି ବାହାର ଯାତ୍ରା ବ୍ୟପଦେଶେ ॥
ବାଣ ଫୁଲଶର ଚଗଲ ଦହୁଡ଼ି ।
ମନରୁ କୁ-ଭାବ ଦେଉଛ ଘଉଡ଼ି ॥
ସ୍ୱର୍ଗ ରାଜ୍ୟସୁଖ ଆଜ ମୋର ଲଭ ।
ଦେବସଙ୍ଗେ ହୃଦେ ଜାତ ଦେବଭାବ ॥
ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ି ଜନେ ଦେଖିବାକୁ ଚଳା ।
ଫୁଟେ ତୋଷବାଜି ଅସାମାନ୍ୟ ଗୁଳା ॥

ନାଚୁଛନ୍ତି ଢାଲୀ ଦଶଅବତାର ।
ନାଚନ୍ତି ନୃସିଂହ ନାହିଁ ସେ ହୁଙ୍କାର ।
ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱେ ଟେକି ଟେକି ନାଚେ କଲଘୋଡ଼ା ।
ସପ୍ତସ୍ୱର ହାତେ ନାଚେ ଢେଙ୍କାବୁଢ଼ା ।
ନାଚଇ ଘଣ୍ଟୁଆ ଘଣ୍ଟ ଧରି ହାତେ
ନାଚଇ ପତାକା ଅନୁକୂଳ ବାତେ ।
ନାଚଇ ଲହଳା ମଣିନାଗ କୋଳେ ।
ମଲ୍ଲଶ୍ରେଣୀ ରଙ୍ଗେ ନାଚେ ଢେଉଁ ହେଲେ ।
ନାଚନ୍ତି ଗଗନେ ପୁଚ୍ଛି ଘୁଞ୍ଚି ତେସ ।
ନାଚେ ଆନନ୍ଦରେ ରଣପୁର ଦେଶ ।
ଦେଖି ପ୍ରଭାତର ପାପର ଭାଙ୍ଗନା
ଧାଡ଼ଦେଲେ ଧର୍ମ ଧରି ନବସେନା ।
ପାପ ପଳାଇଲା ଧର୍ମ ରାଜ୍ୟ ଛାଡ଼
ପ୍ରବଳ ସଇନ ଅସବାରୁ ମାଡ଼ ।
କୁସଂସ୍କାର କାହିଁ ଲୁଚିଲା ହଟିଣ ।
ଲେଖମ୍ ତ୍ରେଶେ ପଡ଼ି ଦେଶେ ପୁଣ୍ୟକାନ୍ତି ।
ଲେଖ ଗହଳରେ ଗୋଡ଼ ଭଙ୍ଗି ଉଠେ ।
ତଥାପି ଦର୍ଶନ-ଲାଳସା ନ ତୁଟେ ।

କାହିଁ ସଙ୍କୀର୍ତ୍ତନ ମୃଦଙ୍ଗ ଝଞ୍ଜାଳ
ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ଭୁଲ୍ ତପସ୍ୱୀ ଜଞ୍ଜାଳ ।
ସ୍ୱାର୍ଥପର ତହିଁ ଚାଳନ୍ତ ଏ ମନ
ତଥ୍ୟ ପ୍ରେମମକନ୍ଦ ହୋଇଣ ଉନ୍ମନ ।
କାହିଁ ଦେଖି ସଙ୍ଗୀତର ଘନଘଟା
ପଡ଼େ ତବ ଦୁଃଖ ନଦନୀରେ ଭଟ୍ଟା ।
କାହିଁ ବା ବିବିଧ ବାଜଣା ବଜାଇ ।
ବାଦ୍ୟକାର ଦିଏ ଆକାଶ କମ୍ପାଇ ।
ପଡ଼ଇ ଦିବ୍ୟରଥେ ଦେବମୂର୍ତ୍ତିମାନ ।
ଦେଖି ଉଛୁଳଇ ମୋର କ୍ଷୁଦ୍ର ପ୍ରାଣ ।
କେ ଗାଇଲେ ଭ୍ରମର କେ ଧରଛି ଛବି ।
କେ ଆଲଟ ପଙ୍ଖା ଧର କରେ ଗତି ।
ଯାଉଥିଲେ ଜଗନ୍ନାଥ ସମାଧୀନ ।
ସନ୍ଧ୍ୟାପଥ ଯେବେ ଦେବଙ୍କ ଅଗ୍ରସର ।
କ୍ରମେ ବିଜେ କଲେ ଶ୍ରୀ ବିମଳେଶ୍ୱର ।
ମଣିନାଗ ଦୁର୍ଗା ବୁଢ଼ାଲିଙ୍ଗ ଦର ।
ଏମାନେ ମନ୍ଦିର ହେଲା ଯାତ୍ରାପଦ ।
ଧନ୍ୟ ତୈଳ କୃଷ୍ଣପଞ୍ଚମୀ ସଣ୍ଡ ।

ପ୍ରଦର୍ଶନୀ ମଣି ମୃଣ୍ମୟ ପସରା
ଅଛନ୍ତି ପସାରୀ ସହ ଶାନ୍ତ ଖଗ ॥
ଭଙ୍ଗା ତନ୍ତ୍ରବୁଣା ଖଦଖଣ୍ଡ ଧଉ
ତନ୍ତ୍ରୀ ଅସିଅଛନ୍ତି କେତେ ଅଣାଉତ ॥
କଂସାରିକା ମେଳ ବସିଛନ୍ତି କଂସାରୀ ।
ସେହି ବେପାରେ ସେ ଦେଲଣି ପସାରି ॥
କେଉଁ ଦେଶ ମିଶାସିଅ କଣିଅଣି
ବନ୍ଧକ ଗୁଡ଼ଅ ଦେଖାଉଛନ୍ତି ଠାଣି ॥
କାଏ ମନୋହର ଦୋକାନ ସଜାଇ ।
କୁଳବଧୂ ମନ ନେଉଛନ୍ତି ମଜାଇ ॥
ଏହିପରି ଶତଦୃଶ୍ୟ ମୋର ମନେ
କରୁଥିଲେ ଅନେଲଉ ଅନୁକ୍ଷଣେ ॥
ଦେଖୁଥିଲି ଅମ୍ବା ମାଗା ଅଲିଙ୍ଗନ ।
ଶୁଣୁଥିଲି ଶିଶୁ ଦଗେଟି ବଚନ ॥
ନବ ନବ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖି ଅବିରତ ।
ଘଣେ ଘଣେ ମନେ ଅନ୍ୟଭାବ ଜାତ ॥
ରଣପୁର ରାଜ୍ୟେ ଥିଲା ଯେଉଁ ମନ;
ନିମିଷକେ ଗଲା ଅଗୀତ ଭୁବନ ।

ଯେ ଭୁବନ ଛଟା ସ୍ବଚ୍ଛ ନେତ୍ରେ ଗୃହିଁ,
ଦେଖିଲ ସେ ସ୍ଥାନେ ହଂସାବ୍ରେଷ ନାହିଁ ।
ଯଶସ୍ୱୀ ତେଜସ୍ୱୀ ବସି ସିଂହାସନେ
ପ୍ରଜା ପାଉଥିଲେ ତହିଁ ଗଳି ବନେ ।
ସିଂହାସନେ ବସି ଧର୍ମ ପ୍ରାଣ ହନୁ,
ପାନ କରୁଥିଲେ କୀର୍ତ୍ତି-ସୁଧାବିନ୍ଦୁ ।
ମେଳାର ସୁଧାଟା ବସିଥିଲେ ତହିଁ ।
ବସିଥିବେ ଯେତେବେଳ ଥିବ ମହୀ ।
(ପୁଣି) କି ଅଦ୍ଭୁତ ! ମନ ମିଳନ୍ତ ଦର୍ଶନେ
ପୁଣ୍ୟଧାମ ତେଜ ମିଳଲ ସେ ସ୍ଥାନେ ।
ଅଛ ଅବନ୍ଧତ ହୋଇ ତାଙ୍କ ନଗରେ
ଦେଖିଣ ମିଳନ ବାନ୍ଧୁଭଳେ ଘରେ ।
ଚମ୍ପକ ଦ୍ୱାଦଶୀ ହାବେନର ଭବ ।
ଅପ ଦେଖିଥିବା ଅପ ଦେହ ବନ୍ଧନ ।
ଦର୍ଶନେଷୁ ପଦା କେଦାର ଅସ୍ତ୍ରନେ
ଦେଖିଲେଣି ବାଣ ଗସ୍ତଳ ନସ୍ତନେ ।
ଶୁଭଲଣି ଦ୍ୱିଜ ମୁଖ କୋଳାହଳ ।
ଦଶିଲଣି ଦେଶ ଜାମ୍ବୁକ ଅଜଳ ।

ଶାସକାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡୁଁ ସ୍ଖଳନ୍ତା ଶବଦ
ବାହାର କଲଣି କାନକୁ ଛରଦ ।
ଦେଖ କି ଅଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଗଡ଼ ହାଟବେଲରା ।
ପବନଙ୍କ ଗୁରୁ ମନରୁ ରଖିଲ ।
ରତ୍ନ ସଙ୍ଗେ କଏ ଲେଗାଇଣ ଝୁରି
ବାଣ କର ଫିଙ୍ଗି ଦେଲା କା ହାତେ ଲ ? ।
ମଣିନାଗ ଗିର ଟେଙ୍କ ତୁଙ୍ଗ ଚୂଳ
ବ'ଣକୁ ଅନାଇ ରହନ୍ତ କେବଳ ।
ଅଦ୍ଧ ଗ୍ରୀଣ୍ଣ ଭଜ ମଲ୍ଲୟଣୀ ଭଈ
ଷାଦ ଶୃଙ୍ଗ ବେଗେ କରେ ନରେଖଣ ।
ଭସ୍ମେ ବନଜନ୍ତୁ ଗଡ଼ୁଣିଅ ଶିରେ
ରଙ୍ଗ ଗୃହଁଛନ୍ତି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ନସୀରେ ।
ଗୃହୁ ଲତା କୁଞ୍ଜ ଦ୍ୱାର ନଗଣ
ବନଦେବୀ ଉଭା ବନଜନ୍ତୁ ମଝେ ।
ଚନ୍ଦ୍ରିକା କୋଳରୁ ଅପ୍ସରା ସଦ୍ଦରେ
ଥିଲ ଅସେହଲେ ସୋଲସୀ ଅଚଳେ ।।
କନ୍ତୁ ନଜ ସ୍ଥାନ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ସୁନ୍ଦରୀ
ନ ଛାଡ଼ ରହନ୍ତି ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱେ ମୁଖ କରି ।

ଭୂମି ଆକାଶରେ ଏ ମହା ସମର
ଦେଖି ଉପୁଜାଉ ହେଲା କୁସ୍ମର ।
ବୃନ୍ଦାବନ ମାଡ଼ବସିଲା ପାଦରେ ।
କେ ଜାଣି ବ ଲାଗି କର ମାଗେ ହସେ ?
ଏକରେ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ପୁଣି ଏକ ଖେଦ ।
ପ୍ରଭାଷର କୋପେ ହକଲକ ଚନ୍ଦ୍ର ?
ଚନ୍ଦ୍ରରେ ଜଗ ହ୍ୟାବେଜର ଶିର ।
ବଜ୍ର ବୋଲ ତାକୁ ବନ୍ଧୁ ଅଛୁ ନାଇଁ ।
ପ୍ରାଣପଢ ଦୁଃଖ ଦେଖି କୋପେ ପଣ
ଧାଇଁଲନ୍ତି ବାଣପରେ ଶୂର ତର ।
ମନୋଦୁଃଖେ ଶଣ୍ଢ ଚନ୍ଦ୍ରର ଉର୍କ ନ
ଖସିଲ ହାବେଜ ରେଜ ଶରଜନ୍ତା
ପଡ଼ଲ ତାହାର ଜୀବନର ଖେଳ ।
ଧୂଳ ଶେକେ ଶୋଇ ରହଲ କେବଳ ।
ଧୂଳଝାଡ଼ ଅଙ୍ଗ ଅଉଁଶିବା ପାଇଁ
ଜଣେ ହେଲେ ତାର ପାଶେ କେହୁ ନାହିଁ ।
କେବ ତୃପ୍ତିହର ଶୂର ଶୋଭା ତାର
ଅତ୍ଵକାହିଁ କାନ୍ତି ହେଲ ଛରଖାର ।

ଅର୍ଜୁନାଙ୍କ ସେହି ବକ୍ଷଟି ଶକ୍ତିବାଣ
ଯାହା ଶୁଣି କର୍ଣ୍ଣ ଥିଲା ଅନ୍ୟମନ ।
ନ ଥିଲା କି ତାହିଁ ହାତେ ବଳର ପ୍ରାଣ
ତାହାଙ୍କୁ ଅନଳ କଲା ଶକ୍ତି ଦାନ ?
ପୃଷ୍ଠ ମଣ୍ଡଳକି ଯେବେ ଫୁଲିଥିଲ
କିଏ ଦେଲା ତାକୁ ସୁଷମା ଏଭଳି ।
ହତେନ ବାଳକ ନୃସିଂହ ପ୍ରହାର ।
ସେ ଦିନ ଭୋଗିବ ଯେ ଦଶା ଏହାର ॥
ଗର୍ବ ଅହଂକାର ମାନ ଅପମାନ
ନ ଥିବ ସେ ଦିନ ଭେଦାଭେଦ ଜ୍ଞାନ ।
ଧୂଳି ସଙ୍ଗେ ଧୂଳି ହୋଇଯିବ ଦେହ ।
ନାଇଯିବ କାହିଁ ଘର ପର ସ୍ନେହ ॥
ଏହି ଦେହ ହେବ ଅନ୍ୟ ଚକ୍ଷୁଶୂଳ ।
ନିକଟେ ନ ଯିବେ ଥରେ ବନ୍ଧୁକୁଳ ॥
ଶୂନ୍ୟ ସଦନରେ ବସିବାକୁ ଜନ
ନଢ କରୁଅଛି କେତେ ଅପ୍ରୋଜନ ॥
ଭାଗ୍ୟରବି ଭବିଷ୍ୟତ ଅସ୍ତଗଲେ
ମାର କରତାଳି ହସୁଅଛି ଲୋକେ ।

ଏହେବା ଜାଣି ଦୁଃଖମୟ ପରିଣାମ ।
ନ ଢଉବ କାଏ ବୃଥା ପ୍ରଣାପ ?
ଆଜ ରଥଯାତ୍ରା ବିଜେ ପ୍ରଭୁ ରଥେ ।
କି ଗହଳ ରଣପୁର ରାଜପଥେ ।
କେଉଁ ମହାମନ୍ତ୍ର ଅଛି ଓଙ୍କାର
ପଶି ହୃଦଅରୁ ଏକତ ନରନାରୀ
କର ଧରାଧରି ମନ ମିଶା ମିଶି
ବନ୍ଧୁ ସଙ୍ଗେ ବନ୍ଧୁ କରେ ହସିହସି ।
ଏହିମନ୍ତ ବହି ଆନନ୍ଦର ସ୍ରୋତ
ଅନ୍ୟମନେ ଯଥି ହୁଏ ଓତପ୍ରୋତ ।
ଯାଣାଛନ୍ତି ଅହୋ ପୂର୍ବ ଅସଂଖ୍ୟ ଜନ
ବିଷ୍ଟଦେଇଛନ୍ତି ଜାତିପ୍ରଥା ବନ୍ଧନ ।
କାହାମନେ ନାହିଁ ମାତ୍ର ଅଭିମାନ ।
ନାହିଁ ଭେଦଜ୍ଞାନ ନାହିଁ ବଡ଼ସାନ ।
ଦୁର୍ବଳ ସବଳ ଧନୀ ନିର୍ଦ୍ଧନ,
ରଥ ଟାଣୁଛନ୍ତି ସମସ୍ତେ ସମାନ ।
ରଥୋପରେ ବିଜେ ପ୍ରଭୁ ଜଗନ୍ନାଥ
ଅଭୟ ଦେବାକୁ ଟେକି ଦୁଇହାତ ।

କହୁଛନ୍ତି "ମୋର ରାଜ୍ୟପ୍ରଜାଗଣ ।
ଏକସାମ୍ୟ ମନ୍ତ୍ର ହୃଦରେ ଧାରଣ ॥
ଦୁଃଖ, ସୁଖ ହାନି ଲାଭ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟରୋଗ ।
ଦୂରଦ୍ୱନ୍ଦ ପାଇଁ କର କରେ ଭୋଗ ॥
ନ ବହ ମନରେ ବୃଥା ଅହଙ୍କାର ।
ନ ସହ ଅକାଳେ କାଳର ପ୍ରହାର ॥
ସତ୍ୟଧର୍ମ ସାରଅଟଇ ସଂସାରେ ।
ନ ଭୁଲ ରେ ତାକୁ ପର ପ୍ରଶଂସାରେ" ॥
ଦିବ୍ୟ ଉପଦେଶ ରଥ ଅଟେ ଥାଇ
ମାନୁଛି ମାନବ କ୍ଷଣକାଳ ପାଇଁ ॥
ବସିଛି ପସରା ମେଳାର ପସରା ।
ନୂଏ ବୋଲି ଦେଖି ବରଷା ଅସରା ॥
ଗଦାଧର ଗଦାସମ ଶଙ୍ଖସାରୁ
ବହୁଛି ଦୁର୍ଗୁଣ ଗୁଣ ଏ ସଂସାରେ
ତାହିଁ ପଣ୍ୟଜୀବୀ କରି ଦରପଣ
ଦେଖୁଛି ବାମିନୀ ମନେ ଷୋଳପଣ ।
ମାଡ଼ିବା ଉଙ୍କର ଠକାଇରେ ପଡ଼
ହେ ବଣୁଛି ଲୁଗା ରଙ୍ଗ ପଡ଼ିଧଡ଼ି ॥

ଷଗବର୍ଷୀ ଦାନ୍ତ ସୁମ୍ଭାଲ ନୃପ ଯ
କଣ୍ଠକୁ କୃପନ୍ନ ଛଗ୍ୟା ବା ଭଲ୍ଲଙ୍କ ।
ବଧିଠାରୁ ଅଁଦା କଦମ୍ବ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ *
ପୂରଛନ୍ତି କେତେ ଲୋକ "କାହ୍ନୁଁ ଅନ୍ତ ।
ସାନ୍ତ ବଡ଼ ବୃହ୍ୟାଇ ଯାଧି ଶ୍ରେଷ୍ଠି ରଥ
ଉଚ୍ଚ ଶିର କଟକ ମାଡ଼ି ରଜପଥ ।
କି ସୁନ୍ଦର ଅଭା ରଥ ଗୁରୁଛନ୍ତି ।
କହିବାକୁ କଥା ନ ଜାଣଇ କବି ।
ରଥ ଟାଣିବାକୁ ସହସ୍ର ବେଢ଼ିଆ
ଧରି ଧାଡ଼ି ହେଉ ହୋଉଛନ୍ତି ଠିଆ ।
ଭକ୍ତି ଭରେ କିଏ ଯାଉଛି ଦଉଡ଼ି ।
କିଏ ବାଧ ହୋଇ ଟାଣୁଛି ଦଉଡ଼ି ।
କିଏ ବା ଈଶ୍ୱର ରଥ ଅଗ୍ରେ ଲାଗି
ଧାଇଁ ଅଛି ଯେଣୁ ମୁକ୍ତ ହେବ ଲାଗି ।।

* ରଣପୁରରେ ଜଗନ୍ନାଥ ଦେବଙ୍କ ମନ୍ଦିର ଆଗରେ କଦମ୍ବ ବୃକ୍ଷ ଏବଂ ଗୁଣ୍ଡିଚା ଘରର ନିକଟରେ 'ବେଧ' ପୁଷ୍କରିଣୀ ରହିଅଛନ୍ତି ।

ଈଶ୍ୱର ଅର୍ଚ୍ଚନା ନୃପ ଛାଡ଼ିଦେଲେ,
ପାଳିବାହିଁ ପ୍ରଜା ଧର୍ମ ବିଶେଷ ।
ବାଧିବାଇ ଏବା ଛତ୍ରର ଯେଉଁ ଜନ୍ମ ।
ବରଭୂରୁ ତାର କିବା ପ୍ରୟୋଜନ ?
ଅବେ ପଣ୍ଡା ? ତୁମ୍ଭେ ଈଶ୍ୱରନିଷେବକ
ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥେ ତୁମ୍ଭ ସ୍ଥାନ ଅଛି ଟେକା ।
ମାତ୍ର ଅର୍ଥ ଲୋଭେ କୁଳ ନାଶିକର,
ତୁଚ୍ଛ ଏ କି କଥା ଓଠାରୁ କହ ?
ବାଣ୍ଡୁଅଛ ଯେଉଁ ତୁଳସୀ ମଞ୍ଜୁଷ,
ତା'ର ସଙ୍ଗେ କି ଏ ଘର ଧନ ସରୁ ?
ବେଚିବ ଅପେ କିପାଁ ଆପଣ ବଡ଼ାଇ
ତୁଣ୍ଡରେ ସାରୁଛ ହେଳ ଦେଖି ଭାଇ ?
ସାରଥି ! ତୁମ୍ଭର ଏ କି କଣ୍ଠଭାଷା !
ଶୁଣିଲେ କିଏ ବା ନ କୁଞ୍ଚିବ ନାସା ?
କାହିଁକି ତୁମ୍ଭର ଲାଗିଛି ସଙ୍ଗୀତ ।
କାହିଁକି ଗାଉଛ ଏ ବୀରସଙ୍ଗୀତ ।
ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ଦେବଙ୍କ ଦେଖି ଅସି !
ବାଳ ସ୍ରୋତେ ସୁଖଦନ୍ତ ଗଲା ଭସି ।

ସରଳ ଅଜନ ସରଳ ଉତ୍ସବ ।
ବାଦ୍ୟ ଶଙ୍ଖ ଘଣ୍ଟା ସମସ୍ତେ ନୀରବ ।
ଚାଲି ପଡ଼ୁଥିବ ଏହୁ ଶୂନ୍ୟରଥ ।
କାନ୍ଦା ମୂର୍ତ୍ତି ଦେବଙ୍କାହିଁ ଅବନତ ॥
ଏହୁପରି ସିନା ନସାରରୁ ନୀତି ।
କପାଳରୁ ନର ସୁଖ ଦୁଃଖେ ସ୍ପୃଷ୍ଟ ?
ବରଷକେ ଥରେ ରଣପୁର ଦେଶେ ।
ଚଳେ ଜଗନ୍ନାଥ ଶୀଳମୂର୍ତ୍ତୀ ବେଶେ ॥
ଶାରଦୀୟ ପୂଜା ମହୋତ୍ସବ ଚାଲି
ଆସନ୍ତି ଅଜନ ଯୁବା ବୃଦ୍ଧ ବାଳି ॥
ଦେଖି ଆଗମନ ଅଗ୍ରୁଁ ଜାଣିପରି
ହୋଇଛି ସୁବେଶ ରଣପୁର ଧରା ॥
ସୁମୋହନ ଶସ୍ୟ ଶ୍ୟାମଳ ବସନ
ପିନ୍ଧି ଧରଣୀ ବଦନ ପ୍ରସନ୍ନ ॥
ଦୂରୁ ଅଙ୍ଗରାଗ ଷଡ଼ବର୍ଗ ଫୁଲ ।
ହୋଇଛି, ମାଳତୀ କର୍ଣ୍ଣଫୁଲ ତୁଲ ।
ଡେଙ୍ଗୁଆ ଯା ସୋଦଲା ଦଳ ରୂପାଭଳ,
କଣ୍ଢାର ଦେଲ ସେ ଗଙ୍ଗଶିଉଳୀ ॥

ବସୁମତୀ ଦେବୀ କମଲ କଯୁକେ
ଗୃହେଁ ରହୁଅଛନ୍ତି ଦେବୀଙ୍କ ଅଯୁକେ ॥
ବନ୍ଧୁଲୀ-ଅଧରେ ସୁକୁମୁଦ ହାସ
ଅବିରଳ କରୁଅଛି ଯେ ପ୍ରକାଶ ॥
ବିଲୋକ ଜନନୀ ତେଜି ନିଜ ଧାମେ
ବନେ କଦଉଛନ୍ତି ଅସି ପଲ୍ଲିଗ୍ରାମେ ॥
ଦୁଃଖର ତାଡ଼ନା ଦ୍ୱେଷ ଅତ୍ୟାଚାର
ଭୂଲି ନିରକରେ ଶ୍ରୀପଦେ ତାଙ୍କର ॥
ଆଶୀର୍ବାଦ ଲଭି ହୋଇ ଆଶ୍ୱାସିତ,
ପୁଣି ନିଜ କାର୍ଯ୍ୟେ ଲାଗେ ଅବିରତ ॥
ଜଗନ୍ନାଥ ଆଗମନ ବାର୍ତ୍ତା ପାଇ
ଆସିଲି ମନ୍ଦ ମନ୍ତ୍ରୀ ଦରଶନ ପାଇଁ ॥
ଏକାନ୍ତ ସମୟେ ଦେବୀଙ୍କର ପାଶେ
କରଯୋଡ଼ି ଧୀରେ ନିଜ ଦୁଃଖ ଭାଷେ ॥
"ଦେବି ଗୋ ? କାହାର କେଉଁ ଅଭିଶାପେ
କେତେ ଯେ ଲାଞ୍ଛନା ସହିଲଣି ଆପେ ।
ମୋ ଜୀବନେ ମୋର ତାର ବାସିଙ୍କର
ହୋଇଲାନି କେଉଁ କାହିଁ ଉପକାର ।

ଅରଣ୍ୟରେ ଫୁଲ ଉଠିଲେହେଁ ମୁହଁ ।
ଯଦ୍ୟ କିଆଗା କି ନ ପାଇଲି ଛୁଇଁ ॥
ସ୍ଥିର ହେବ ବୋଲି ବାନ୍ଧିଲି ଚିତ୍ତେ ।
(ହନ୍ତ) ଚଞ୍ଚଳା ସ୍ୱଭାବ ନ ଗଲା କିପତେ ॥
ମୋ ଅଘାତ ପାଇ ତୀର-ତରୁଗଣ
ନୀରବେ କରନ୍ତୁ ଅଶ୍ରୁ ବରଷଣ ॥
'ଦମ୍ପୂ'-ସହଚରୀ ସଙ୍ଗେ କେଳିଦନ,
ତଥାପି ହୋଇଲି ଏତେ ଗୁଣହୀନ ?
ବଂଶଧର-ପତ୍ନୀ ପାର୍ଶ୍ୱାସୀନକଲେ *
ନିରନ୍ତର ମୋର ହୃଦନ୍ତର ଜଳେ ॥
ନ ବୁଝି ଅଜଣା ପୂର୍ବ ମହାପାପେ
ଝୁର ମରୁଛି ମୁଁ ଘୋର ଅନୁତାପେ ॥
କହ ଦେବ ? ମୋର ସୃଷ୍ଟି ହେଉ ଛତ୍ର ।
ସେ ପାପକୁ ଅଛି କେଉଁ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ?
ପୁଣି କରଯୋଡ଼ି ଅଗେ ଅସି କ୍ଷଣେ
କହିଲା ସଧୀରେ ବିନମ୍ର ବଚନେ ॥

* ମହାଗ୍ନୀ ନଦୀ ଦମ୍ପୂ ନଦୀର ଉପନଦୀ ଅଟେ

"ତୋର ପଦ ରଜ ଯାର ଅଙ୍ଗ ରାଗ,
ଆଗେ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ହୋଇ ସେହି ମଣିଭାଗ ।
ଯା ଅନ୍ତରେ ଜଳେ ଅନୁତାପ ବହ୍ନି,
ସେହି ସେବକଙ୍କୁ ପାରୁଛ କି ଛାଡ଼ି ?
ଦାସଠାରୁ ଉଚ୍ଚସ୍ୱର କେହି ଜଣେ
ନ ଶିଖିଲେ ତାହା ବାଧୁଛି ପରାଣେ ।
ଯା ଗୁଣ-ଗୌରବ ଗାଏ ମହାରବ,
ଯା ମୁଖ ବଳନା କରେ କବିରବ,
ଯାର ସୁଖ-କୋଳ କାଦମ୍ବିନୀ କୋଳେ,
ତାର ଅନାଦର ? ଚନ୍ଦ୍ର ଚଢ଼ କପୋଳେ"
ବନ୍ଧାଞ୍ଜଳି ହୋଇ କହେ ବନ ଦେବୀ ।
"ତୋ-ଚରଣେ ଆ କି ଉପହାର ଦେବି ?
ମୋର କେଳି-କୁଞ୍ଜ-ସୁମନ-ପରାଗ
ହରିଲୁ ଶରଦ ବହି ପର ରାଗ ?
ଯାହା ଥିଲା ମୋର ପୃଷ୍ପ ଆଭରଣ,
ଛଣ୍ଡାଇ ଦେଉଛି ପାପ ପ୍ରଭଞ୍ଜନ ।
ଘର ବୋଲି ଅଛି ଶାଳ ତରୁ ଏକା ।,
ସଙ୍ଗୀତ ଗୀତକୁ ସ୍ୱର କେକା-କେକା ।

ସବୃତଗ୍ତି ମୋର ଅଛୁ ମାତ୍ର ଜଣେ ।
ପଣ୍ଡିତା ସେ ପର ଶବ୍ଦାନ୍ କରଣେ ॥
ଭୀଷଣ ଉତ୍ପ୍ରକ୍ଷ ବ୍ୟାଘ୍ର ଗରଜନେ,
କେବେ ଆଣିଦଏ କାନ୍ଦୁ ମୋ ଶ୍ରବଣେ ॥
କେବେ ବୀଣାଜଣା ଝିଙ୍କାରି ଝଙ୍କାର
ଶୁଣାଇ ପ୍ରମୋଦ ଦଅଇ ଅପାର ।
ସୁଖ-ଦୁଃଖ ନିତା ସବୃତଗ୍ତି ସ୍ନେହେ
ଚରଦନ ସଙ୍ଗ ଅସିଲଣି ଦେହ ॥
ଗଣ୍ଡ ଶୈଳମାଳା ମୋର ସ୍ଥାୟୀଧନ,
କ ଦେଇ ପୂଜବ ମା ତୋ ଶ୍ରୀଚରଣ ?
ଅଣିଛୁ ଅଗସ୍ତ କୁସୁମ ମଞ୍ଜରୀ ।
ଦଶଇ ଯା ବାଙ୍କ-ଓଷ୍ଠ୍ର ଅପରି ॥
ତୋର ତୃପ୍ତି ପାଇଁ ଅମୂଲ୍ୟ ରତନ
ନାହିଁ ମୋର ଘରେ ହୁଅ ମା ପ୍ରସନ୍ନ" ।
ଶୁଣି ଦେବୀ ହସି ଭାଷେଲେ ସଧୀରେ ।
"ମୋ ତୃପ୍ତି ସାଧନେ କି ଅଛୁ ମହୀରେ ॥
ମାଟିର ବକାର ଏଙ୍କଣ୍ଠର ରତନ ।
ସେ କି କରିପାରେ ମୋ ତୃପ୍ତି ସାଧନ ॥

ବହୁ ମୂଲ୍ୟ ବସ୍ତୁ ମଣେ ମୁଁ କସ୍ତୁରୀ
ଏକା ଭକ୍ତି ଛେଦିପାରେ ମୋର ଚିତ୍ତ ।
ତୁଚ୍ଛ ରକ୍ଷସର ଯୋଗ୍ୟ ବୋଦ୍ଧାବଳ-
ଦଅନ୍ତ ରକ୍ଷସେ ମୋ ପାଶେ ଏ ଭଲ ?
ପୁଣ୍ୟ ତୀର୍ଥ ବୋଲି ଆସେ ମୁଁ ଉତ୍କଳେ ।
(କିନ୍ତୁ) ଜୀବ-ହିଂସା ଦେଖି ମରଇ ଦ୍ଵବଳେ ॥
ସେ ବୀଭତ୍ସ ଦୃଶ୍ୟ ନାହିଁ ରଣପୁରେ ।
ଏହି ମୋର ଶାନ୍ତି-ସଦନ ମଧ୍ୟରେ ॥
ମୋର ଆଶୀର୍ବାଦେ ରଣପୁରେଶ୍ୱର
ଚିରଜୀବୀ ହୋଇଥାନ୍ତୁ ନିରନ୍ତର ॥
ଅକ୍ଷୟ କୀରତି ସୁନିର୍ମଳ ଯଶ,
ଦୀପ୍ତିମନ୍ତ କରୁଥାଉ ରାଜବଂଶ ।
ବଦାନ୍ୟତା ପ୍ରଜାବାତ୍ସଲ୍ୟାଦି ସାର
ଗୁଣ ହେଉଥାଉ ନୃପକଣ୍ଠ ହାର ॥
ତୁମ୍ଭେମାନେ ନୃପଭକ୍ତଛବ ଭଳେ
ରହି ଭୋଗୁଥାଅ ସୁଖ ଅବିରଳେ" ॥

ସମାପ୍ତ ।

ବିଜ୍ଞାପନ ।

ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ମହାରାଜା । ଓ । ରଣପୁର ମହୋଦୟଙ୍କ ଅନୁକୂଲ୍ୟରେ ଏହି ପୁସ୍ତକ ଖଣ୍ଡ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିବାରୁ ଏହା ଅଳ୍ପମୂଲ୍ୟରେ ବିତରିତ ହେଲା । କେବଳ ଅର୍ଦ୍ଧଅଣା ଡାକମାସୁଲ ପଠାଇ ଦେଲେ ସର୍ବସାଧାରଣ 'ରଣପୁର ଏବଂ 'ଛୟୁଗାଛକା' ପୁସ୍ତକ ଦୁଇଖଣ୍ଡି ପାଇପାରିବେ ।

ଜଣମୂତ

ଶ୍ରୀ ଭାଗୀରଥି ମିଶ୍ର

ହିନ୍ଦୁ ସ୍କୁଲ

ପୋଃ ଛଳିଅ

(ପୁରୀ)